

Kompendium wiedzy o szkodach w środowisku

2020-09-10

#GDOŚ #KompendiumWiedzyoSzkodachwŚrodowisku

Serię publikacji rozpoczynamy od wyjaśnienia, kto może spowodować szkodę w środowisku lub bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku.

Sprawa wcale nie jest oczywista!

Szkody w środowisku lub bezpośrednie zagrożenie szkodami w środowisku mogą zostać spowodowane bezpośrednio lub pośrednio jedynie poprzez działalność prowadzoną przez podmiot korzystający ze środowiska.

Jakie są to podmioty?

* przedsiębiorcy

* osoby prowadzące działalność wytwórczą w rolnictwie (w tym w zakresie leśnictwa i rybactwa śródlądowego)

* jednostki organizacyjne np. miejskie przedsiębiorstwo oczyszczania

Uwaga! Osoby fizyczne inne niż przedsiębiorcy lub osoby prowadzące działalność wytwórczą są takimi podmiotami tylko w przypadkach, gdy korzystają ze środowiska w zakresie, w jakim wymagane jest zezwolenie.

Np. prywatny właściciel lasu, będący osobą fizyczną, a niebędący przedsiębiorcą i nie prowadzący działalności wytwórczej nigdy nie spowoduje szkody w środowisku poprzez użytkowanie lasu, ponieważ posiadanie i użytkowanie lasu nie wymaga uzyskania pozwolenia, a jedynie przestrzegania zasad określonych w ustawie o lasach.

Nie oznacza to, że osoby prywatne są uprawnione do zanieczyszczania środowiska lub są zwolnione z odpowiedzialności za zanieczyszczanie!

Np. osoba, która zanieczyściła powierzchnię ziemi, prowadząc remont prywatnego domku gospodarczego, będzie odpowiadać za negatywne oddziaływanie na środowisko na podstawie art. 363 ust. prawo ochrony środowiska przed właściwym organem wykonawczym gminy.

Szkoda w środowisku a odpowiedzialność administracyjna

Zasady odpowiedzialności:

Zasada ryzyka – podmioty korzystające ze środowiska ponoszą odpowiedzialność niezależnie od winy, przyczynienia, legalności działalności itp., o ile jest to działalność wymieniona w ustawie o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (art. 3) jako stwarzająca ryzyko bezpośredniego zagrożenia szkodą lub powstaniem szkody w środowisku (np. eksploatacja instalacji wymagającej pozwolenia zintegrowanego, takiej jak ferma trzody chlewnej do hodowli więcej niż 2000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg).

Nie stanowi szkody w środowisku w powierzchni ziemi lub w wodach zanieczyszczenie powierzchni ziemi lub wód spowodowane działalnością inną niż stwarzająca takie ryzyko lub przez podmiot nie będący podmiotem korzystającym ze środowiska.

Zasada winy – w zakresie szkody w środowisku w siedliskach i gatunkach chronionych poza podmiotami prowadzącymi działalność stwarzającą ryzyko odpowiedzialność ponoszą także podmioty korzystające ze środowiska prowadzące inną działalność, w sytuacji gdy szkoda lub bezpośrednio nią zagrożenie wynika z winy (umyślnej, nieumyślnej – np. niezachowanie należytej staranności, czyli tzw. niedbalstwo, czy lekkomyślność) takiego podmiotu.

Pojęcie bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku oraz szkody w środowisku

Bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku - rozumie się przez to wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia szkody w środowisku w dającej się przewidzieć przyszłości.

Co ważne, do bezpośredniego zagrożenia dochodzi dopiero w sytuacji, gdy już występuje negatywne oddziaływanie na środowisko (np. substancji powodujących ryzyko w glebie lub ziemi albo innych substancji), ale jeszcze nie nastąpiła negatywna zmiana w stopniu odpowiadającym szkodzie w środowisku (np. nie nastąpiło jeszcze przekroczenie dopuszczalnych zawartości substancji powodujących ryzyko w glebie lub ziemi, czy też nie doszło do znacząco negatywnego wpływu na wody, siedliska lub gatunki chronione).

Szkoda w środowisku to negatywna, mierzalna zmiana stanu lub funkcji elementów przyrodniczych, oceniona w stosunku do stanu początkowego, która została spowodowana bezpośrednio lub pośrednio przez działalność prowadzoną przez podmiot korzystający ze środowiska, która ma znacząco negatywny wpływ na te elementy (siedliska i gatunki chronione, wody) lub powoduje zanieczyszczenie powierzchni ziemi (przekroczenie dopuszczalnych zawartości substancji powodujących ryzyko w glebie lub ziemi).

Stan początkowy to stan i funkcje środowiska oraz poszczególnych elementów przyrodniczych przed wystąpieniem szkody w środowisku, oszacowane na podstawie dostępnych informacji.

W przypadku szkody w środowisku w powierzchni ziemi stan początkowy to w szczególności stan określony w raporcie początkowym, albo, jeżeli nie ma dostępnych informacji na temat stanu początkowego lub w raporcie początkowym stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych zawartości substancji powodujących ryzyko - stan zgodny z dopuszczalnymi zawartościami substancji powodujących ryzyko.

Szkoda w środowisku w gatunku chronionym

Jest to zmiana spowodowana przez podmioty i na zasadach, które zostały omówione w poprzednich publikacjach, ale mająca znaczący negatywny wpływ na osiągnięcie lub utrzymanie właściwego stanu ochrony gatunku.

Właściwy stan ochrony gatunku to suma oddziaływań na gatunek, mogąca w dającej się przewidzieć przyszłości wpływać na rozmieszczenie i liczebność jego populacji na terenie kraju lub państw członkowskich Unii Europejskiej lub naturalnego zasięgu tego gatunku.

Przy właściwym stanie ochrony gatunku można stwierdzić, że dany gatunek jest trwałym składnikiem właściwego dla niego siedliska, naturalny zasięg gatunku nie zmniejsza się ani nie ulegnie zmniejszeniu w dającej się przewidzieć przyszłości. Ponadto istnieje i prawdopodobnie będzie istniało duże siedlisko dla utrzymania się populacji tego gatunku.

Szkoda w środowisku w gatunku chronionym nie obejmuje uprzednio zidentyfikowanego negatywnego wpływu, wynikającego z działania podmiotu korzystającego ze środowiska zgodnie z:

- decyzją zezwalającą na realizację planu lub działania mogące znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000
- decyzją na odstępstwa od zakazów obowiązujących w stosunku do tego gatunku
- zatwierdzonym planem urzędzenia lasu, dla którego przeprowadzono strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko
- decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach
- postanowieniami uzgadniającymi warunki realizacji przedsięwzięcia po ponownej ocenie oddziaływania na środowisko oraz po ocenie oddziaływania na obszar Natura 2000

Ważne! Z definicji właściwego stanu ochrony gatunku wynika skala znacząco negatywnego oddziaływania, które może zostać uznane za szkodę w środowisku w gatunku chronionym. Jest to skala kraju, naturalnego zasięgu występowania gatunku lub państw UE.

Szkodą w środowisku w gatunku chronionym nie będzie zatem działanie mające znacząco negatywny wpływ na obszar Natura 2000, chyba że został on utworzony dla tak rzadkiego gatunku, że oddziaływanie na ten obszar będzie miało także taki wpływ na naturalny zasięg występowania gatunku lub jego populację krajową albo państw UE.

Im populacja krajowa gatunku chronionego będzie mniejsza lub w gorszym stanie ochrony, tym mniejsze negatywne oddziaływanie będzie mogło zostać zakwalifikowane jako szkodą w środowisku w tym gatunku.

W przypadku populacji krajowej gatunku znajdującej się w złym albo niezadowolającym stanie ochrony brany pod uwagę będzie także znacząco negatywny wpływ na osiągnięcie właściwego stanu ochrony.

Czy istnieją podstawy prawne odpowiedzialności administracyjnej za działania mające znacząco negatywny wpływ jedynie na obszar Natura 2000, a zatem nie będące szkodą w środowisku?

Tak. W takim przypadku na podstawie art. 37 ustawy o ochronie przyrody, organ ochrony przyrody nakazuje natychmiastowe wstrzymanie lub podjęcie niezbędnych działań zapobiegawczych lub naprawczych, jeżeli takie działanie zrealizowano bez właściwego zezwolenia.

Szkoda w środowisku w chronionym siedlisku przyrodniczym

Szkoda w środowisku w chronionym siedlisku przyrodniczym to zmiana spowodowana przez podmioty i na zasadach, które zostały omówione w poprzednich publikacjach ale mająca znacząco negatywny wpływ na osiągnięcie lub utrzymanie właściwego stanu ochrony tego siedliska.

Chronione siedliska przyrodnicze to siedliska przyrodnicze należące do typów siedlisk będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty; siedliska oraz miejsca rozrodu gatunków chronionych oraz miejsca tokowania, lęgu, pierzenia i zimowania ptaków wędrownych oraz miejsca ich zatrzymywania się i żerowania wzdłuż tras wędrówek. Właściwy stan ochrony siedliska przyrodniczego to suma oddziaływań na siedlisko przyrodnicze i jego typowe gatunki, mogąca w dającej się przewidzieć przyszłości wpływać na naturalne rozmieszczenie, strukturę i funkcje lub przeżycie jego typowych gatunków na terenie kraju lub państw członkowskich Unii Europejskiej lub naturalnego zasięgu tego siedliska.

Przy właściwym stanie ochrony siedliska można stwierdzić, że naturalny zasięg siedliska przyrodniczego i obszary zajęte przez to siedlisko w obrębie jego zasięgu nie zmieniają się lub zwiększają się, struktura i funkcje, które są konieczne do długotrwałego utrzymania się siedliska, istnieją i prawdopodobnie nadal będą istniały oraz typowe dla tego siedliska gatunki znajdują się we właściwym stanie ochrony.

Szkoda w środowisku w chronionym siedlisku przyrodniczym nie obejmuje uprzednio zidentyfikowanego negatywnego wpływu, wynikającego z działania podmiotu korzystającego ze środowiska zgodnie z:

- decyzją zezwalającą na realizację planu lub działania mogące znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000
- decyzją na odstępstwa od zakazów obowiązujących w stosunku do tego gatunku
- zatwierdzonym planem urzędzenia lasu, dla którego przeprowadzono strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko
- decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach
- postanowieniami uzgadniającymi warunki realizacji przedsięwzięcia po ponownej ocenie oddziaływania na środowisko oraz po ocenie oddziaływania na obszar Natura 2000.

Ważne! Z definicji właściwego stanu ochrony siedliska wynika skala znacząco negatywnego oddziaływania, które może zostać uznane za szkodę w środowisku w chronionym siedlisku przyrodniczym. Jest to skala kraju, naturalnego zasięgu występowania siedliska lub państw UE.

Szkodą w środowisku w chronionym siedlisku przyrodniczym nie będzie zatem działanie mające znacząco negatywny wpływ na obszar Natura 2000, chyba że został on utworzony dla tak rzadkiego siedliska (niewielka liczba stanowisk, niewielka powierzchnia), że oddziaływanie na ten obszar będzie miało także taki wpływ na naturalny zasięg występowania siedliska lub jego rozmieszczenie w skali kraju albo państwach UE.

Im chronione siedlisko przyrodnicze będzie radsze (mniej stanowisk, mniejsza powierzchnia) lub w gorszym stanie ochrony, tym mniejsze negatywne oddziaływanie będzie mogło zostać zakwalifikowane jako szkodą w środowisku w tym siedlisku.

W przypadku siedliska znajdującego się w złym albo niezadowolającym stanie ochrony w kraju brany pod uwagę będzie także znacząco negatywny wpływ na osiągnięcie właściwego stanu ochrony.

Czy istnieją podstawy prawne odpowiedzialności administracyjnej za działania mające znacząco negatywny wpływ jedynie na obszar Natura 2000, a zatem nie będące szkodą w środowisku ?

Tak. W takim przypadku analogicznie jak w przypadku gatunków chronionych na podstawie art. 37 ustawy o ochronie przyrody, organ ochrony przyrody nakazuje natychmiastowe wstrzymanie lub podjęcie niezbędnych działań zapobiegawczych lub naprawczych, jeżeli takie działanie zrealizowano bez właściwego zezwolenia.

Uwaga!

Publikacja "Kompedium wiedzy o szkodach w środowisku" jest cyklicznie rozbudowywana.